

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

ÇOCUK İHMALİ VE İSTİSMARINI ENGELLEME UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (ÇİTEM)

2025 Yılı Birim İç Değerlendirme Raporu

1 - ÖZET

1.1- 1. Özet

Çocuk istismarı ve ihmali kavramı Dünya Sağlık Örgütü tarafından “bir sorumluluk, güven ya da güç ilişkisi bağlamında; çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi ya da onuru açısından fiilen zararlı veya potansiyel olarak zararlı sonuçlar verebilecek her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ya da ihmalkâr davranış veya ticari amaçlı, ya da diğer her türlü sömürü” olarak tanımlanmaktadır. İstismar mağdurlarının laboratuvar olanakları bulunan ve disiplinler arası işbirliğinin sağlandığı çocuk koruma merkezlerinde yapılması esastır. Ancak ülkemiz pratik uygulamalarında bu koşullarda hizmet sağlanabilen merkez sayısı sınırlıdır. Bununla birlikte genellikle bu kapsamda yeterli deneyime sahip olmayan pratisyen hekim ya da branş uzmanlarınca değerlendirilen çok sayıda istismar mağdurunun, yeniden değerlendirilmek zorunda kaldığı ve tekrar tekrar travmatize olduğu bilinmektedir.

2 - KURUM HAKKINDA BİLGİLER

2.1- 1. Kurum Hakkında Bilgiler

Çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere Çocuk İzlem Merkezleri kurulmuş, zaman içerisinde ülke genelinde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

2.2- 2. İletişim Bilgileri

Prof. Dr. Çağlar Özdemir: ERÜ Tıp Fakültesi Adli Tıp AD, Melikgazi, Kayseri; 352 207 6666 (dahili 23450); ozdemirc@erciyes.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Haşim Asil: ERÜ Tıp Fakültesi Adli Tıp AD, Melikgazi, Kayseri; 352 207 6666 (dahili 23450); hasil@erciyes.edu.tr

2.3- 3. Tarihsel Gelişimi

ERÜ Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalınca sağlanan "cinsel istismar olgularına yönelik muayene ve raporlama" hizmet akışı, 2007 yılında 24 saate yayılmış, çeşitli anabilim dalları ile koordineli olarak yürütülen multidisipliner çalışmalar, 2009 tarihli Erciyes Üniversitesi Çocuk İhmal ve İstismarını Engelleme Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği ile ERÜ ÇİTEM bünyesine taşınmıştır. ERÜ ÇİTEM yönetim kadrosu, bir müdür ile Yönetim Kurulu üyelerinden oluşmaktadır. ÇİTEM halihazırda Adli Tıp Anabilim Dalına ait fiziki mekân ve ihtiyaç duyulması halinde ERÜ Hastaneleri altyapısını (yataklı servisler, görüntüleme birimleri, laboratuvarlar, vb.) kullanmaktadır.

2.4- 4. Misyonu, Vizyonu, Değerleri ve Hedefleri

Merkez, temel değerleri olan Atatürk ilkeleri, fırsat eşitliği, ifade özgürlüğü, hukukun üstünlüğü, insan hakları, toplumsal değerler, bilimsel etik kurallar, yaratıcı düşünce, sürekli gelişme, yaşam boyu öğrenme, üretilen bilgi ve hizmette kalite, çalışma hayatının kalitesi, katılımcı yönetim anlayışı, çalışanlar, öğrenciler ve diğer paydaşların memnuniyeti, performansa dayalı insan kaynakları değerlendirilmesi, çevreye duyarlılık, erciyes üniversitelilik kimliği, birlikte yaşama kültürü, çalışmalarda işbirliği çerçevesinde; Vizyonu, çocukların yaşam döngüsü, psikobiyolojik gelişimi, fiziksel- ruhsal sağlığı ve temel haklarının korunması açısından eğitim, hizmet ve araştırma faaliyetlerini ulusal ve uluslararası düzeyde yenilikçi, mükemmeliyet odaklı örnek bir çocuk koruma merkezi düzeyine taşımak olup yönetmelikle tanımlanan görevleri kapsamında; İlgili anabilim/bilim dalları olan Adli Tıp, Sosyal Pediatri, Çocuk Psikiyatrisi, Radyoloji ve ihtiyaç duyulması halinde Tıp Fakültesi bünyesinde bulunan ilgili tüm anabilim dalları (Çocuk Cerrahisi, Acil Tıp, Göz Hastalıkları, Beyin Cerrahisi, Kadın Hastalıkları ve Doğum, Psikiyatrisi, Ortopedi ve Travmatoloji) ile işbirliği ve koordinasyon içerisinde istismara maruz kalan çocukların tanı, tedavi, korunma ve izlenmelerine dair uygulama ve araştırmaların yapılacağı ortamı sağlamayı, Tıp Fakültesi Hastanesine başvuran çocukların istismardan korunması için çalışmayı, istismar şüphesi bulunan ya da istismara mağduru çocukları değerlendirerek tanı, tedavi ve izlenmelerini gerçekleştirmeyi, Çocuk istismarının tespiti ve önlenmesine yönelik görev ve sorumlulukları bulunan diğer resmi ve özel kuruluşlarla işbirliği içerisinde ortak çalışmalar yürütmeyi, program ve projeler geliştirmeyi, hizmet içi eğitim programları ve seminerler düzenlemeyi, Çocuk istismarı konusunda lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim vermeyi, Konuyla ilgili toplumsal duyarlılığın artırılması amacı ile topluma yönelik eğitim çalışmaları yapmayı, Alan profesyonellerine ve adli makamlara danışmanlık ve bilirkişilik hizmeti vermeyi, Ulusal ve uluslararası sempozyum, kongre ve konferanslar düzenlemeyi amaçlamaktadır.

3 - A. LİDERLİK, YÖNETİŞİM VE KALİTE

3.1- A.1. Liderlik ve Kalite

Merkez'in halihazırda mevcut yönetim ve idari sistemini, yöneticilerinin liderlik özelliklerini ve verimliliklerini ölçme ve izlemeye imkân tanıyacak düzeyde bir kalite güvencesi sistemi bulunmamasıyla birlikte çocuk istismarı olgularına yönelik tıbbi değerlendirme ve raporlama aşamalarında uluslararası rehber ve standartlara uygun bir hizmet modelini benimsemiştir. Ancak uygulamaların belirli bir standartta gerçekleşip gerçekleşmediği bir ölçme ve izleme sistemi ile değerlendirilmemektedir. Diğer taraftan ÇİTEM'ce düzenlenen raporlar, çocuk istismarı şüphesi ya da iddiasına yönelik adli bir soruşturma ya da davanın olağan bileşeni olduğundan soruşturma ya da dava taraflarının (mağdur, şüpheli, sanık) değerlendirme ve denetimine açık bulunmaktadır. Özetle; bu husustaki denetleme bağımsız yargılama akışında kendiliğinden gerçekleşmektedir.

3.2- A.2. Misyon ve Stratejik Amaçlar

ÇİTEM, çocuk istismarı olgularına yönelik tıbbi değerlendirme ve raporlama aşamalarında uluslararası rehber ve standartlara uygun bir hizmet modelini benimsemiştir. ÇİTEM'ce düzenlenen raporlar, çocuk istismarı şüphesi ya da iddiasına yönelik adli bir soruşturma ya da davanın olağan bileşeni olduğundan soruşturma ya da dava taraflarının (mağdur, şüpheli, sanık) değerlendirme ve denetimine açık bulunmaktadır. Özetle; bu husustaki denetleme bağımsız yargılama akışında kendiliğinden gerçekleşmektedir.

3.3- A.3. Yönetim Sistemleri

ÇİTEM Yönetmelik ile tanımlanan amaçlarına yönelik yine Yönetmelik ile tanımlanan Müdür ve Yönetim Kurulu görevleri kapsamında faaliyet göstermekte, idari açıdan 18.05.2009 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Erciyes Üniversitesi Çocuk İhmal ve İstismarını Engelleme Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği ile tanımlanan model ile yönetilmektedir. Hizmet modeli planlaması, ilgili Anabilim Dalı öğretim üyeleri ve eğitim döngüsünün bir parçası olarak araştırma görevlilerinin koordinasyonu ile sağlanmaktadır. Hizmet akışında tıbbi değerlendirmesi yapılan ve adli raporu hazırlanan her çocuk olguya ait veriler fiziki olarak ve dijital ortamda arşivlenmektedir. Bu veriler, gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar ile zaman zaman kapsamlı olarak analiz edilmektedir. Bu analiz sonuçları, çeşitli idari raporlamalar sırasında da kullanılmaktadır. Merkezin halihazırda bir mali kaynağı bulunmamaktadır.

3.4- A.4. Paydaş Katılımı

ÇİTEM ana faaliyet alanı, sıklıkla bir adli soruşturmanın konusu olup, tıbbi değerlendirme ve raporlama süreci soruşturmanın gizli aşamasını oluşturmaktadır. İstismar mağduru çocukların mahremiyetlerinin korunması da önem taşıyan bir diğer konudur. Dolayısı ile hizmet akışının adli sürecin bileşeni olmayan kişi ya da kurumların izlem, gözlem ve değerlendirmesi altına girmesi, çeşitli hukuki sorunlar yaşanmasına neden olabilir.

3.5- A.5. Uluslararasılaşma

ÇİTEM ana faaliyet alanı, sıklıkla bir adli soruşturmanın konusu olup, tıbbi değerlendirme ve raporlama süreci soruşturmanın gizli aşamasını oluşturmaktadır. İstismar mağduru çocukların mahremiyetlerinin korunması da önem taşıyan bir diğer konudur. Dolayısı ile hizmet akışının adli sürecin bileşeni olmayan kişi ya da kurumların izlem, gözlem ve değerlendirmesi altına girmesi, çeşitli hukuki sorunlar yaşanmasına neden olabilir.

4 - B. EĞİTİM VE ÖĞRETİM

4.1- B.1. Program Tasarımı, Değerlendirmesi ve Güncellenmesi

ÇİTEM bünyesinde eğitim-öğretim faaliyeti sağlayan ayrı bir birim ya da program bulunmamaktadır.

4.2- B.2. Programların Yürütülmesi (Öğrenci Merkezli Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme)

ÇİTEM bünyesinde eğitim-öğretim faaliyeti sağlayan ayrı bir birim ya da program bulunmamaktadır.

4.3- B.3. Öğrenme Kaynakları ve Akademik Destek Hizmetleri

ÇİTEM bünyesinde eğitim-öğretim faaliyeti sağlayan ayrı bir birim ya da program bulunmamaktadır. Ancak ÇİTEM, faaliyetlerine katkı sağlayan tüm anabilim dallarına ve uzmanlık alanlarına, Tıp Fakültesi ve Tıpta Uzmanlık müfredatı kapsamında çocuk istismarı boyutuna yönelik önemli bir pratik uygulama alanı sunmaktadır. ÇİTEM'in eğitim öğretim sürecindeki rolü yukarıda özetlenen boyutta dolaylı ve sınırlı bulunmaktadır.

4.4- B.4. Öğretim Kadrosu

ÇİTEM bünyesinde eğitim-öğretim faaliyeti sağlayan ayrı bir birim ya da program bulunmamaktadır.

5 - C. ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME

5.1- C.1. Araştırma Süreçlerinin Yönetimi ve Araştırma Kaynakları

ÇİTEM bünyesinde Ar-Ge faaliyeti gerçekleştiren, bu kapsamda hizmet sunan ve destek veren herhangi bir birim bulunmamaktadır. Ancak Ülkemiz çocuk istismarı verilerinin oluşmasına ve ulusal istismarla mücadele politikaları geliştirilmesine katkı sağlamak amacı ile multidisipliner bilimsel çalışmalar yürütmektedir.

5.2- C.2. Araştırma Yetkinliği, İş birlikleri ve Destekler

ÇİTEM'in kendi çalışma alanı ve verileri üzerinden gerçekleştirdiği bilimsel çalışmalar dışında olası bir Ar-Ge faaliyeti açısından herhangi bir kaynağı bulunmamaktadır. Merkez, ağırlıklı olarak ilgili Anabilim Dalları öğretim üyesi ve araştırma görevlileri işgücü üzerinden hizmet akışı sağlamaktadır.

5.3- C.3. Araştırma Performansı

ÇİTEM ağırlıklı olarak ilgili Anabilim Dalları öğretim üyesi ve araştırma görevlileri işgücü üzerinden hizmet akışı sağlamaktadır. Uygulamaların belirli bir standartta gerçekleşip gerçekleşmediği bir ölçme ve izleme sistemi ile değerlendirilmemekle birlikte uygulamalar adli bir soruşturma ya da davanın olağan bileşeni olduğundan soruşturma ya da dava taraflarının (mağdur, şüpheli, sanık) değerlendirilme ve denetimine açık bulunmakta olup bu husustaki denetleme bağımsız yargılama akışında kendiliğinden gerçekleşmektedir.

6 - D. TOPLUMSAL KATKI

6.1- D.1. Toplumsal Katkı Süreçlerinin Yönetimi ve Toplumsal Katkı Kaynakları

Çocuk istismarı tanısı ile tetiklenen adli ve sosyal süreç, oldukça önemli psikososyal ve hukuki sonuçlara neden olabilmektedir. Mağdur çocukların; kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve bu süreçte yaşadıklarını defalarca dile getirmek zorunda bırakılması, gizliliğin yeterince sağlanamaması, ilgili kurumlarda çocukla görüşme yapanların, çocuğun ruhsal durumunu gözetenek görüşme yapabilecek yeterlilikte eğitime sahip olmaması halinde, çocuğun uğradığı travma şiddetlenmektedir. Çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitimli kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere Çocuk İzlem Merkezleri kurulmuş, zaman içerisinde ülke genelinde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. ÇİTEM'in kurulması ve faaliyetlerinin devamlılığı ile; özellikle istismara maruz kalan çocukların yaşamı, sağlığı, gelişimi ve onurunun korunması amacıyla tanı, tedavi, korunma ve izlenmelerine dair uygulama ve araştırmaların yapılabilceği, haftanın yedi günü ve 24 saate yayılmış bir hizmet modelinin sunulduğu, Adli Tıp, Sosyal Pediatri, Çocuk Psikiyatrisi, Radyoloji ve ihtiyaç duyulması halinde Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde bulunan ilgili tüm anabilim dallarından bilgi ve deneyim sahibi, aynı amaçlara yönelik önceliği ve işbirliği bulunan öğretim üyelerinin katılımı ile "çocuk dostu" bir ortam sağlanmıştır.

6.2- D.2. Toplumsal Katkı Performansı

ÇİTEM, multidisipliner bilimsel çalışmalara zemin ve materyal sağlamakla birlikte rutin ve akademik faaliyetleri ile toplumun hassasiyetle takip ettiği önemli bir halk sağlığı problemi olan çocuk istismarına odaklanmaktadır. Bu doğrultuda toplumu bilgilendirme ve farkındalık sağlamak amacı ile çeşitli televizyon programları ve basın-yayın organları aracılığıyla katkılar sağlamaktadır.

7 - SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

7.1- 1. Sonuç

Çocuk istismarı tanısı ile tetiklenen adli ve sosyal süreç, oldukça önemli psikososyal ve hukuki sonuçlara neden olabilmektedir. Çocuk İzlem Merkezi ile ilgili 2012/20 Sayılı Başbakanlık Genelgesinde de vurgulandığı üzere, mağdur çocukların; kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi ve bu süreçte yaşadıklarını defalarca dile getirmek zorunda bırakılması, gizliliğin yeterince sağlanamaması, ilgili kurumlarda çocukla görüşme yapanların, çocuğun ruhsal durumunu gözeterek görüşme yapabilecek yeterlilikte eğitime sahip olmaması halinde, çocuğun uğradığı travma şiddetlenmektedir. İstismar mağdurlarının laboratuvar olanakları bulunan ve disiplinler arası işbirliğinin sağlandığı çocuk koruma merkezlerinde yapılması esastır. Ancak ülkemiz pratik uygulamalarında bu koşullarda hizmet sağlanabilen merkez sayısı sınırlıdır. Bununla birlikte genellikle bu kapsamda yeterli deneyime sahip olmayan pratisyen hekim ya da branş uzmanlarınca değerlendirilen çok sayıda istismar mağdurunun, yeniden değerlendirilmek zorunda kaldığı ve tekrar tekrar travmatize olduğu bilinmektedir. Çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin üzere Çocuk İzlem Merkezleri kurulmuş, zaman içerisinde ülke genelinde yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda pek çok ilde Çocuk İzlem Merkezleri kurulması ile hizmet akışı bu birimlere kaymaktadır. Bu birimlerde sağlanan muayene ve raporlama hizmetlerinde belirgin bir sistematik ve standardizasyon sorunu gözlenmekle birlikte, konu adli makamların takdir ve insiyatif alanında kaldığından adli makamlar tarafından Merkezimize yönlendirilen olgu sayısında belirgin bir azalma izlenmektedir. ÇİTEM; kuruluşu ve varlığı, amaç ve hedefleri ile çocuk istismarı konusuna odaklanmış, Kayseri İli ve ilçeleri ile yakın çevre il ve ilçeleri de kapsayacak şekilde haftanın yedi gününe ve 24 saate yayılmış hizmetin sunulduğu, faaliyetlerinin her aşamasında "çocuğun üstün yararı" temel ilkesi gözetilerek, çocuk istismarına yönelik tanı, tedavi, korunma ve izlenmelerine dair uygulama ve araştırmaların yapılacağı çocuk dostu bir ortamın ve değerlendirme sürecinin sağlandığı, ilgili anabilim dalları olan Adli Tıp, Sosyal Pediatri, Çocuk Psikiyatrisi, Radyoloji ve gerekli olduğu durumlarda Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde bulunan ilgili tüm anabilim dalları arasında, öğretim üyeleri düzeyinde işbirliği ve koordinasyonu sağlamaktadır. Ancak verilen hizmetler faaliyetlerinin niteliği dolayısıyla ağırlıklı olarak adli makamların talebi üzerine verilebilmektedir. Merkez, iş akışı ve eğitim amaçlı faaliyetlerini, tarif edilen bu multidisipliner yapı ve hareket alanı yanında, alanda faaliyet gösteren diğer kamu kurumları (Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, Çocuk Şube Müdürlüğü, vb.) ve sivil toplum kuruluşları (UNICEF, ÇOKMED, vb.) ile işbirliği düzeyine yaymış bulunmaktadır. ÇİTEM faaliyetlerinin, çocukların muayene sürecinde re-travmatizasyonunu da engellemek amacı ile altyapısı uygun, tercihen bağımsız ancak ana hastane binaları ile ilişkili bir fiziki alana taşınması gerekmektedir. Bu değişimin sağlanabilmesi halinde ÇİTEM'in "adli görüşmeci" olarak görev yapacak pedagoğ, sosyal hizmet uzmanı vb. meslek mensupları istihdam etmesi kaçınılmaz olacaktır. ÇİTEM koordinasyonunda yürütülen tıbbi, hukuki ve sosyal hizmetlerin devamlılığı, gerek lisans, lisansüstü eğitim programları ve ERÜ, gerekse istismar mağdurları ve olası hak kayıpları açısından bir gereklilik arz etmektedir. Bu hizmetin ağırlıklı olarak adli makamların talebi üzerine veriliyor olması, özellikle cinsel istismar mağduru çocuklarının ifadelerinin de alınabileceği izole bir fiziki ortam gereksinimi, talep sayısında bir azalmaya neden olmaktadır. Ancak halihazırda ağırlıklı olarak İlimizde faaliyet göstermekte olan ÇİM üzerinden yürütülmekte olan bu hizmet akışının, uygulamada yaşanan sorunlar nedeni ile zaman içinde ÇİTEM'e taşınması yüksek olasılık dahilinde değerlendirilmektedir.